TÉMA 03 / 06

Tvarosloví (Morfologie)

🔤 Slovní druhy, vzory, pády ⏱️ Doporučený čas: 45 min 🎯 Klíčové: ZSD, slovní druhy, zájmena

📚 Teorie

SLOVNÍ DRUHY – PŘEHLED

#	Slovní druh	Příklad	Ohebný?
1	Podstatné jméno (substantivum)	dům, Jana, radost	✓ (skloňuje se)
2	Přídavné jméno (adjektivum)	velký, jarní, otcův	✓ (skloňuje se)
3	Zájmeno (pronomen)	já, ten, který, někdo	✓ (skloňuje se)
4	Číslovka (numerale)	pět, první, dvojí	✓/✗
5	Sloveso (verbum)	jít, dělat, být	✓ (časuje se)
6	Příslovce (adverbium)	rychle, zde, velmi	✗
7	Předložka (prepozice)	na, do, před, přes	✗
8	Spojka (konjunkce)	a, ale, protože, když	✗
9	Částice (partikula)	ano, ne, prý, asi	✗
10	Citoslovce (interjekce)	ach, hej, bum, híha	✗

Specifikace Cermat 2026/27 (osmiletá gymnázia): slovní druhy se poznávají **s výjimkou částic** – částice stačí znát jako „to ostatní“, v testu se neurčují. Stupňování přídavných jmen a příslovcí je ve specifikaci až pro šestiletá gymnázia (přesah – hodí se ale pro tvoření správných tvarů).

ZÁKLADNÍ SKLADEBNÍ DVOJICE (ZSD)

ZSD = podmět + přísudek. Hledáme *základní* větu skrytou v souvětí.

- **Podmět** (podmětné jméno): odpovídá na otázku *Kdo? Co?* v 1. pádě
- **Přísudek**: odpovídá na otázku *Co dělá podmět?* – sloveso (nebo sloveso + podstatné jméno)

Jak najít ZSD

Najdi sloveso (přísudek) → Zeptej se Kdo/Co? → ZSD nalezena!

Příklad: „Starý pes spí." → přísudek: spí → kdo spí? → pes → ZSD: **pes spí**

VZORY PODSTATNÝCH JMEN

Rod	Vzory	Příklad
Muž. životný	pán, muž, předseda, soudce	pan, muž, táta, průvodce
Muž. neživotný	hrad, stroj	hrad, nůž
Ženský	žena, růže, píseň, kost	žena, ulice, báseň, věc
Střední	město, moře, kuře, stavení	město, pole, kuře, nádraží

SLOVESO – PŘEHLED KATEGORIÍ

Kategorie	Hodnoty	Příklad
Čas	přítomný, minulý, budoucí	dělám / dělal jsem / budu dělat
Způsob	oznamovací, tázací, rozkazovací, podmiňovací	dělám / Dělám? / Dělej! / Dělal bych
Osoba	1., 2., 3.	dělám / děláš / dělá
Číslo	jednotné, množné	dělám / děláme
Rod	činný, trpný	dělám / je děláno

Reálné úlohy z JPZ testů

JPZ 2022

Úloha 4.1 – vypište základní skladební dvojici

> Po namáhavé práci na zahradě budou oba malí pomocníci jistě dlouho spát.

Úkol: Vypište základní skladební dvojici.

Řešení [viz řešení na str. …]

JPZ 2024

Úloha 4.1 – základní skladební dvojice

> Poslední srpnová neděle bude již tradičně patřit fotbalovému utkání mezi týmy naší a sousední vesnice.

Řešení [viz řešení na str. …]

JPZ 2024

Úloha 4.2 – ZSD v souvětí

> V nové škole ji upoutaly jak počítačové učebny, tak obě nedávno zrekonstruovaná hřiště.

Řešení [viz řešení na str. …]

JPZ 2024

Úloha 10 – zájmena „nich" a „jim" (text o velbloudech)

Zájmena *nich* a *jim* se vyskytují ve větě: „Říká se, že v hrbech si velbloudi nosí vodu... Mají v *nich* totiž uložen tuk, který slouží jako zásobárna energie pro horší časy... zásoby energie pro *jim* těžké časy."
Otázka: Ke kterému slovu odkazují zájmena?

- **A** Jak zájmeno nich, tak zájmeno jim odkazuje ke slovu velbloudi.
- **B** Zájmeno nich odkazuje k hrby, zájmeno jim k velbloudi.
- **C** Zájmeno nich odkazuje k velbloudi, zájmeno jim k hrby.
- **D** Obě zájmena odkazují ke slovu hrby.

Vysvětlení [viz řešení na str. …]

JPZ 2024

Úloha 6 – přiřazení tvrzení k větám

Přiřaď k větám tvrzení A–E:

> 6.1 Špinavé prádlo jsme nejprve namočili do vlažné vody.
>
> 6.2 Po sezoně je třeba uklidit znečištěné ulice vedoucí na pláž.
>
> 6.3 Nemohli jsme se dočkat oficiální odpovědi ze sousední země.

Tvrzení: A) Podmět je vyjádřen zájmenem. B) Podmět je nevyjádřený. C) Přísudek tvoří sponové sloveso + jmenná část. D) Přísudek je složený ze dvou sloves. E) Věta je bezpodmětná (podmět chybí ze strukturálních důvodů).

Řešení [viz řešení na str. …]

JPZ 2026

Úloha 8 – tvary sloves

8.1 Napište sloveso ve tvaru 1. osoby množného čísla oznamovacího způsobu přítomného času z textu.
8.2 Napište sloveso ve tvaru 2. osoby jednotného čísla rozkazovacího způsobu z textu.

Příklady odpovědí [viz řešení na str. …]

✏️ Procvičování

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 1 – ZSD

Vypište ZSD z každé věty:

a) Malá holčička smutně plakala u okna.
b) V létě budou děti chodit do tábora.
c) Červené jablko padlo ze stromu na zem.
d) Starý dub u cesty byl poražen bouří.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 2 – URČENÍ SLOVNÍHO DRUHU

Urči slovní druh podtržených slov: *rychle, on, pět, ale, ach, před, krásný, dům, běžet, prý*

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 3 – PÁD PODSTATNÝCH JMEN

Urči pád podstatných jmen v závorkách:

a) Koupili jsme [vázu] pro maminku.
b) Bez [vody] se neobejdeme.
c) Dali jsme [psovi] kost.
d) Mluvila o [přátelích] celý večer.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 4 – VZOR PODSTATNÉHO JMÉNA

Přiřaď ke vzoru:

a) soudce b) píseň c) kuře d) stavení e) muž f) žena g) kost h) moře

Vzory: pán, muž, předseda, soudce, hrad, stroj, žena, růže, píseň, kost, město, moře, kuře, stavení

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 5 – ZSD V SOUVĚTÍ

> Maminka, která právě přišla domů z práce, si sedla do křesla a začala číst knihu, kterou dostala k narozeninám.

Kolik klauzí (vět v souvětí) text obsahuje? Vypište ZSD každé klauze.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 6 – TVARY SLOVES

Urči osobu, číslo, čas a způsob sloves:

a) píšeme b) přišli c) pojď d) bychom udělali e) bude spát

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 7 – TYPY PŘÍSUDKŮ

Urči typ přísudku (slovesný jednoduchý / složený / jmenný se sponou):

a) Chlapec běží.
b) Pes je hodný.
c) Budu studovat.
d) Sestřička je učitelkou.
e) Nemohl jsem spát.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 8 – ZÁJMENA A JEJICH DRUHY

Urči druh zájmena:

a) *já* jsem to neudělal b) vzal jsem *jeho* tužku c) přišel *někdo* cizí d) *který* to byl? e) *sám* jsem to zvládl

Druhy: osobní, přivlastňovací, ukazovací, tázací, vztažné, neurčité, záporné, zvratné

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 9 – STUPŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN

Vytvořte 2. a 3. stupeň přídavných jmen:

a) rychlý b) dobrý c) špatný d) malý e) hezký

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 10 – NEVYJÁDŘENÝ PODMĚT

Najdi věty s nevyjádřeným podmětem a doplň ho:

a) Půjdeme do kina. b) Přines mi sklenici. c) Zpívalo se celý večer. d) Stmívá se.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 11 – SKLOŇOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN

Doplň správnou koncovku (skloňuj slovo *průvodce* ve všech pádech j. č.):

Řešení [viz řešení na str. …]

⚠ Chytáky

⚠ Chyták 1: Složený podmět – shoda přísudku

„jak…tak…" = složený podmět. „jak počítačové učebny, tak hřiště upoutaly" → přísudek „upoutaly" (ne upoutala ani upoutal).

⚠ Chyták 2: ZSD v souvětí – hledej hlavní větu!

V souvětí hledáme ZSD *hlavní věty*. Vedlejší věty (přívlastkové, předmětné...) mají svou vlastní ZSD – to nesmíme splést.

⚠ Chyták 3: „je třeba" = bezpodmětná věta

Věty jako „Je třeba uklidit", „Prší", „Stmívá se" nemají podmět – jsou to *bezpodmětné* věty. Nikdy nepiš podmět „ono" – ten v češtině jako gramatický podmět neexistuje.

⚠️ Chyták 4: Zájmeno × přídavné jméno

„jeho kniha" – „jeho" je přídavné jméno přivlastňovací? NE – jde o zájmeno. Přivlastňovací přídavná jména jsou: otcův, matčin. Zájmeno přivlastňovací = jeho, její, jejich, můj, tvůj, náš, váš.

⚠️ Chyták 5: „budou spát" vs. „spí" – čas a způsob

Složený přísudek „budou spát" = budoucí čas. Ptej se: je to JEDNO sloveso nebo dvě? Pokud dvě (pomocné + plnovýznamové), jde o složený přísudek.

© 2025 Studijní materiály